

מלון פלשתינה או עיתונאות צעירה בישראל

מלון פלשתינה
רן אדליסט, רון מיברג
מודן, ע' 414

מוניטין הוא לא הבחירה שלי למלכת המים, כשם שכותרת ראשית הוא בוודאי לא השבועון שבלעדיו חיי אינם חיים. שני חיקויים, פחות או יותר מוצלחים, של דגמי-אב וספירי הצלחה אמריקאיים שהפכו — האחד — לספור הצלחה אף הוא, ואילו השני — לספור הישרדות, בנוף הקומי. שניהם נוסדו על-ידי, מסכים ואולי אפילו למען שתי דמויות בולטות בעולם העיתונות שלנו, אדם ברזל ונחום ברנע, שהראשון ביניהם הוא בלי ספק האישיות המורכבת יותר, עיתונאי סופר-מבקר רב כישורים ותחומי התעניינות. בעוד שהירחון, מוניטין, מופנה כמדומה למישור פחה שמעל-לממוצע עדי-אמירה, האשכנזית, החילונית, המרבה בנסיעות, קוראת אנגלית וממוקמת במקום טוב באמצע המפה הפוליטית שלנו, מבלי שיהיה בעולמה שום דבר שעליו תיחרג ולא תעבור, השני, השבועון, הוא מוצר איכות אופייני של הסנובה הירושלמית עם תיגבורת תלאי-בית: קורת-גג לא מחייבת מדי למשכילים, למתוסכלים ולאנשים שהפוליטיקה היא חלבם ודמם. אם מוניטין נועד בעיקר לקריאה בסאלון המישפתי ובחדר ההמתנה של רופאי-שיניים יקרים, כותרת ראשית נקרא גם על-ידי עיתונאים יריבים ופוליטיקאים, וזה אמור לשיכחו. על חטאי אני מודה: לא קראתי לא את זה ולא את זה יותר משנה, כך שאני אובייקטיבי. לשם מה ההקדמה הארוכה הזאת: כדי לפרוש את הרקע להתרשמותי ממלון פלשתינה. קובץ כתבות שכתבו עורך מוניטין וסגנו, רון מיברג ורן אדליסט, ואשר הופיעו בעיתונם בין השנים 1981-1986, מי שביקש למנות כאן חסרונות ומיגרעות לא יתקשה הרבה למצוא: העורכים לוקחים את עצמם — כצפוי, מותר אולי לה עיר לא בלי שמץ רישעות — באותה מידה של רצינות לאי-מבדחת שעליה לא היו עוברים לסדר היום בלי הערה ודונית אצל מרואיינים. כך, על פי כיתוב הכריכה, מלון פלשתינה הוא "סיפור הראשון" של מיברג, שבו הוא וחברו מנסים "לחבוך את החוויה הישראלית כפי שנחווה על-ידי נציגיה הבולטים". אשר לכתבות עצמן, אלה "מובאות כאן כפי שפורסמו במקור, ללא שינויים, עיכובים או התאמות", ואנו לתומנו סברנו כי רק מועדונים לפרס בליק או לפרס נובל מכנסים "עליתים" את דירבניה, כפי שפורסמו במקור, ואילו עיתונאים, לעומתם, דווקא מצווים על "שינויים ועיכובים".

ההצהרה היא שעורכי מוניטין רואים עצמם כמי שכבר יצאו מתחום עיתונאות-הסתם, ואילו על תחום הסיפור פסחו מרצון. לא כליכך מפני שאף להם הדרך, או שהם מתנגדים עקרונית לשאול כמה מנות-ברזל של "ויטאמינים סיפוריים" (אבידן) מן האומנות הבכירה, אלא משום שזו, הסיפור היפה והפחות יפה, נגועה כידוע בחיידק הכזב, ויש אפילו הגורסים כי כזבה — מוטב, ואילו הם עיניהם לניתוחי אמת מפרפרת (החוויה הישראלית) בראייה שהיא "אישית, מעורבת, בעלת עמדה".

המבקר הנוקדני של הכינוס שלפנינו יוכל להוסיף למניין חולשותיו גם את הסינגנון (האגסיטיבי-מצעצע) האופנתי, את ההיעדר — אופייני לאי-פחות — של שמץ ריאליזם, מה שנקרא בלועזית, "רספקט" (הרי המונח "חשיפה" עצמו כבר מרמז לעיסוק במה שמצוי מתחת לתחתונים), וראשית, למשל: "הקולבים המדברים עליהם הייתי תולה את המיקרופונים שלי היו חיים לסקוב המנוח... ארגון גפני... אלברט מלכר". נאום מי שהיה "הכתב הצבאי הראשון של הטלוויזיה הישראלית".

אין שום צורך בנכונות מגדלת כדי לגלות כאן את ההשפעות ומקורות ההשראה, בעיקבות דן בייאמץ יכול כבר גם רן אדליסט להבחין כתבה כבתורת "על הזין של יהושע" (פרץ), ונרמזה לי כי משוה משל דוד אבידן גם הוא נטמע פה איפה איי-שם. אבל ההשפעה הבולטת ביותר היא כמובן זו של המורה הרוחני, אדם ברזל, ושל הסלנג הטיפוסי לגניו ג'רנאליזם הישראלי — מזיגה של ריימונד צ'אנדלר, המינגווי והגשש החיוור.

בפריומה של "החוויה הישראלית", הוסף לכך את מסיחשפתיים לחלופיותה של התהילה, גם העיתונאות (עוד חצי שעה לתחילת מהדורת החדשות ואני מחפש את מפת הבירה עליה טייטתי את הפרטים שאיש אינו זוכר כיום), ואת התפישה הפשטנית המונחת לרוב ביסודה של עיתונאות כזאת — גם בישראל וגם בארץ ההולדת שלה, אדליסט — בדבר מהותה וטיבה של האמת. החשיפה, וכו', וקיבלת קלסטרון של העיתונאי החדש שלנו במירעו אבל גם במיטבו. מבקר סיפורי ירצה בוודאי להוסיף לכל אלה גם את הפאטיקה — אם יורשה ליישם את המושג בתחום הג'ורנאליסטיקה — של הבלטת האני" של הכותב, הרגשת המעורבות והביר גראפיה האישית. אני נכנס לבני-ברק פעם שניה בעשרים שנה. גרלתי ברמת-גן, מעבר לסיכון. בני-ברק היתה מחוץ לתחום. לנו, החילוניים, לא היה מה לעשות שם. פעם טעיני ועליתי על אוטובוס שנסע דרך בני-ברק. מבקר לחלון ראיתי ילדים לבנים עם פאות וכיפות קטיפה. עליים, מלומדים, עם ספרים תחת היד, הולכים מהיר מתוך כוונה. שילטי החנויות אידישאים, עם אותיות עבריות מסולסלות וצבעים רכים. נשים בכיסוריאש רוחפות עגלות-ילדים. אברכים בשחור, כפופים לפנים, עלו עם רחוב ירושלים, למעלה, קרוב לשמיים, מהמידרכה לכביש, מהכביש למידרכה, נמלטים מעגלת האלטע' זאכן. האוטובוס יצא לכיכר המטופת במפיות נייר משומנות של אורדע, רמת-גן האמיתית של קריניצי".

מי שמסוגל היה לראות את כל זה דרך חלון האוטובוס בנסיעה אחת נועד באמת להיות או עיתונאי גדול או סופר שהחמיץ את ייעורו. או גם זה וגם זה.

ואגב, זה שהילדים הדתיים הם גם "מלומדים", את זה לא היתה העין הצופיה של הינוקא שלנו מסוגלת לראות מבקר לחלון האוטובוס. ללמך דך שגם בגניו ג'רנאליזם אין מקפידים עד כדי כך על טהרת העובדות: את שלא תעשה העין ישים לאחראי-מך המידע הסטטיסטי, או — ביקור חוזר בשטח.

סוס מת

כל הדברים האלה אינם באים לגרוע מכוח של הספר שלפנינו, שהוא אחד המתקנים שניקרו לידי בעת האחרונה. תאמרו, פאראדוקס. תאמרו, איפכא מסתברא ולכו למילון: "רמות קונטרול" של מיברג אתם הרי כבר יודעים). אבל העובדות הן עובדות. מרגע שקלחתי את הספר לידי לא הינחתי אותו מידי אלא בכל הגע שהייתי צריך. זה שגם אני כבר כותב בסינגנון הגניו ג'רנאליזם הישראלי היא רק עדות נוספת להשפעה המי דבקת של סינגנון המתחכם. "הוא ערבי של חול וערבי של שבת. בימי חול הוא עושה את העבודה השחורה כי היהודים לא רוצים, ובשבת כי אסור להם". ורב יורקובסקי, האיש החזק של ידיעות אחרונות, הוא, כרש בעור פלטיסטיקאי. או פרופ' אבישי מרגלית המצוטט פה על שלום עכשיו: מרגלית, מסכים שיש בעיה בהוצאת שלום עכשיו לרחוב כתנועה אלימה, משום שבעיקרה היא תנועה בלי יצרם וחיוניות. לדתיים ולמיוחחים יש יצרם חיוניים, ולנו אין במידה נגדית, אנהנו, הישוב הישן, כמו שאומר דן מירון, יש לנו מעט יצרם ומעט ילדים. תנועה של, וייט אשכנזי, סאברה עם פרוטקציה, אבל זה אנהנו".

כשצריך — הכתיבה כאן היא עם מעט מאוד כחל ושרק, ולא מפריע לי שפרופסור אבישי מרגלית מתחיל פיתאום להתנבס בסינגנון של רן אדליסט. ולא מפריעה לי גם כותרת-המישה הבוטה של הרשימה (שלום עכשיו סוס מת). יש דברים שמוכרחים לאומרים גם כשאנשים נעמים לאוננו של האומר, ושלום עכשיו הוא באמת סוס (אם תרצו אפילו רמך) מת, שעה שגוש-אומנים היא אתון חיה מאוד, מה שקובע הוא שעיתונאות שאינה מעזה לומר את מה שהוא אמת לפחות בעיניה של אינה שווה אפילו את מחיר נייר העיתון.

כך, רומה, גם בעיניו של הרב גורן, הטוען כי "עובדה שמעריב חמש פעמים פירסם וביקש סליחה ממני, בזמן האחרון, על כתבות שרק עובדה שהארץ פיתאום שוארם שאף פעם לא מבקש סליחה, אף פעם לא חזר בו, רק לפני שבועיים פירסם הודעת תיקון". דיברי הרב גורן.

מבין צמד הכותבים, נראה לי שאדליסט הוא המנופה יותר אבל גם הפורבוקאטיווי, השנון והמעניין יותר, אולי גם המוכשר יותר. מיברג נראה כמי שכטות פחות בעצמו (כשלב זה), הוא

טירון יחסי בעת כתיבת הדברים, שואל גם את השאלות הקשות יותר, אולי דווקא משום שעוד אינו "משופשף". צעיר יותר, הוא עדיין שבו יותר בקיסמו של המוות אבל גם בקיסמה של איוו סיפוריות נהנתית-מפונקת שעוד מתגדרת ב"מצב-הרוח" שלה. הוא גם נועז יותר מינית (סול מינאו "סידר את אברו ימינה תחתונתו") במקום שאדליסט "משוחרר" יותר פוליטית (ולמאיר יערי יכתוב: "אני סבור שאתה טועה, משום שפונקת על-ידי חבריך, אנשיך, מעריציך..."). מעניין לשים לב שלמאיר יערי הוא יכתוב, ככל זאת, "סבור" "חושב".

שיקולים של רלום

הנה רשימתו של אדליסט על איתן איתן — משורר שהוא לא בדיוק הפייבוריט שלי, ואני מניח שאני אינני בדיוק הפייבוריט שלו. רשימה מצוינת, דיוקן אמין, נאמן (אני מכיר את האיש).

"מלון פלשתינה": תושב, מהגר, אורח?

קריא. תענוג לקרוא. לא קצר מדי ולא ארוך מדי, אפילו בכחאזיה, בלשון המוסף הסיפורית (שסנדרף ללוישקוידש בפי אדם ברזל ותלמידיו). ולעומתו, כתבי-אשמה קולע, קולח, משכנע של רון מיברג — מיברג במיטבו ב"סיפור הראשון" כנגד העיתון חדשות, המוכיר לנו כי אם לא ניהר יהיו הוא וחברו העיר. שניהם ממזויו הצהובים של הארץ המוכר ככיתול, העיתון, שאומרים שאף פעם לא מבקש סליחה, עיתוני המחר והמחרתיים היחידים של מדינת ישראל.

כדאי להביא את כל הפתיח של הרשימה: "היצר המניע את עורכי חדשות, שרובו קיום ומיעוטו שיקול-דעת. אינו יורע גבול, יש דברים שקשה לקנות אותם מפני שמתנגדים כאילו עברו ניתוח מוח בו הוסרו מהם אונות המוסר. עתיד העיתונות הוא באריות, ובחדשות אוריים את החומרים הקשים-לגיטימיים כפורמליזן נגוע בזרזן צהוב...".

דברים נוקבים עד כדי כך שכדאי לשכוח לרגע שרינו צורה, עורך חדשות, היה אף הוא בשכבר הזמים בעורכי מוניטין, והלשונות הרעות שאינן חסרות בשום מקום עלולות לטעון לשיקולים רבים.

בדבריו המצוטטים מתמודד מיברג לא רק עם בעיות התאיקה וה"לגיטימיות" של מיקצועו המציצני, אלא דומה שהוא אף מתחיל לשאול את עצמו למהותה של "כל האמת" הזאת של העיתונאי. זה שהגיע לשאלות כאלה מדבר אף הוא בשיבתו. לעמיתו רן אדליסט יש הרבה פחות היסוסים ומעצורים בראיון-לאראיון (הוא לא נחקים) עם מאיר יערי ("איש היש"), וזאת על אף גינוני הענווה החיצוניים: "ברוב אינולתי", הוא הוזהק יותר, יורע היטב מהי אמת זו שאחריה רווח העיתונאי כל ימיו: בדיוק כל מה שהמוראיון שלו מבקש להסוות או להעלים. אך היה פילוסוף מנסח זאת? — אולי האמת שלי היא נסיין-ההכחשה שלך. גם זאת הגדרה.

ברשימה זאת של אדליסט תמצא את מישפטי המפתח בתפיסה זו של נפילת האלים (האיש שהקים מדינה יש מאין וקומם עם מפורז מהריסות הגולה — והוא עדיין מרטן), כדרך שתמצא בה גם את ההכללה הטיפשית "נטו", כלשון העגה העיתונאית שלנו: "פרט לפוליטיקה, כל נשכח שמאיר (יערי) וחזן היו פולנים מטיבכם".

מטיבכם? ואני לתומי חשבתי: מארץ הולדתם! נאום הצבר המלא ריעות קיומות, לא פחות ממה שהוא מייחס ל"פולנים" הבלתי אהודים עליו.

מלוכלך יותר

נמכר יותר

מה לעשות, גם אדליסט וגם מיברג הם עדיין אנשים צעירים, יחסית, ועוד יש להם הרבה מה ללמוד (כין השאר, שגם מיתוסים-חיים מרטנים ואין בכך פליאה, כמו שאין שום חידוש בכך שאנשים צעירים אהבים "ליירט" מיתוסים זקנים או מזדקנים). אגב, מה באמת פשר השינאה הזאת המתגלה כאן לרן ב"דאמוק? היו בעיות אישיות? יותר מדי קטניות מעריצות? בוז ישראלי בריא (אחרי 2000 שנות זיקנה) למזדק? ניסיון בכלל נרמזה לי ששני העורכים שלנו הם לא חסידים גדולים של סופרינו ואמנינו, ואם כבר — הם מעדיפים אותם בימין, בשוליים או בגלות. אבל נחזור לעניין.

מי שמודע ל"קונספציה" החדשה הרווחת בעיתונות הישראלית — כלשוננו של רון מיברג — "נמוך יותר, מלוכלך יותר, נמכר יותר" — והוא אינו רוצה להיות "מלוכלך יותר" אבל גם אינו מעוניין לפנות את הזירה בלא-קרב ליריביו, בני האסכולות החדשות אף הם, שבחדשות או העיר — נמצא כבר בדרך הנכונה. עוד מעט-קט הוא ועמיתו אדליסט והמודע אף הוא לגודל האחריות של העיתון לעיצוב ה"מוצר" שלו: קהל הקוראים יצטרכו לשאול את עצמם שאלה קשה לא-פחות: כיצד להתעלות על ערכיה והנורמות של "החברה הישראלית המרושנת" (מיברג) ובעת ובקונה אחת להתפרנס ממנה ומטעמה.

ולאחל שהודיינו בסכלנות עד כה ועכשיו שוב אינם יכולים לעצור בעצמם מלבוא אליי בתמיחה: ואתה, מה לך ולכל זה? באמת אין לי תשובה מניחה לגמרי את הרעת. אולי רק זו, שאם צאטר א-יפעם לבחור בין עיתונאות טובה לבין ליטראטורה בינונית או גרועה — אין לי ספק במה אבחר. ואולי גם זה: נכון שהסיפור רואה (מגלה) תכונות, מתכונות ומערכות סימליות, בעוד שהעיתונות עוסקת ומציגה מיכנים ומערכים חברתיים — כפי שאחר חריף ניסח זאת — אבל, ראשית, הראשונות אינן מוציאות את האחרונות לגמרי ולחלוטין ובטחורה כימית, כי אם — וכאן שנית — אלה מתפרנסות מאלה ומקבלות או דוחות את אלה ומשיקות אלה לאלה, או חופפות בחלקן זו לזו דוגמת צורות גיאומטריות.

וגם — חשוב מכל — זה: הארץ שבה אני חי, דמותה נקבעת — לרוע המזל, ולצדדי הרב — הרבה יותר על-ידי העיתונות מאשר על-ידי הסיפור. ואולי כך הוא, כיום, ברוכז של מי שמכונות ארצות התרבות (המערכית).

בלי זיכרון

קריאה במלון פלשתינה מגלה, כי העיתונות שלנו, לפחות במיטבה, מצויה אף היא במילכוד. לא רק זה של אתי — לא-אתי, לא רק זה של המישואה מלוכלך יותר — נמכר יותר, שילמה אחרי הכל, כימי עולם שמימות רחב הזונה, שורשי הבעיה — ציביונם מקומי, ואין זה מפתיע שדווקא הרגשים האיסטילגנטים שבבעיתונאים הצעירים מתחילים להיות ערים של מטבע הדברים, מדברת העיתונאות מתוך הרגע ואל הרגע, העבר קיים לגביה רק במידה שהוא קיים ברגע זה, או שניתן להחיות אותו לרגע, פרשת ארלוזורוב שלא קמה או הוקמה לתחייה היא, מבחינה עיתונאית, בריחה תפלה. עיתונאות אינה היסטוריה ואף לא פוליטיקה המבקשת לתקן את ההיסטוריה.

אבל, כמו במטרה לסכך את המצב, העיתונאות הזאת החדשה, הצעירה, התוססת, מתקיימת כאן, בישראל של שנות השמונים, כלומר, בארץ שאיבדה את עברה ועימא את זיכרונה. אם תרצו, בארץ שאיבדה את זיכרונה לדעת. התוצאה: תרבות בלי זיכרון, בלי עבר. מה לעשות וגם העיתונאי — על אחת כמה וכמה, זה האיש, המעורב, בעל העמדה — אינו רוצה להיות תרבות כזאת של חרירי-מלון — באין עבר, באין